

Конспект уроку з художньої культури (11 клас): Античні скульптори (Мирон, Фідій, Пракситель та ін.). Мікеланджело — утілене відчуття форми («Оплакування Христа», «Давид», «Мойсей», гробниця Медичі та ін.)

Мета: розглянути історичні умови розвитку античної скульптури, ознайомити учнів з особливостями скульптури Мікеланджело, навчити відрізняти засоби художньо-образної мови, характеризувати скульптурні твори, порівнювати їх характерні особливості; розвивати вміння самостійно аналізувати твори скульптури; виховувати духовність, шанобливе ставлення до скульптурних пам'яток людства.

Оснащення. Зоровий ряд: зображення скульптурних творів (юнацька (курор) та дівоча (кора) фігури, «Аполлон Бельведерський», «Ніка Самофракійська»; Мирон «Дискобол», «Афіна і Марсій»; Фідій «Зевс Олімпійський», «Афіна Промехос», «Афіна Парфенос»; скульптурна група «Лаокоон та його сини» роботи Агесандра, Полідора та Афінатора; Харес «Колос Родоський»; Пракситель «Гермес із немовлям Діонісом», «Аполлон Сауроктон», «Афродіта з острова Кос», «Афродіта Кнідська»; Поліклет «Дорифор»; Мікеланджело Буонарроті «Битва кентаврів», «Розп'яття», «Вахх», «П'єта», «Давид», «Мойсей» та ін.); роздавальний матеріал (5—10 карток із зображеннями скульптурних творів, що виконані у різні часи представниками різних стилів; 4 картки із інформацією для роботи в групах за темою уроку). Музичний ряд: фрагменти рондо, пісень та мотетів Г. Дюфаї; М. Теодоракіс «Танець Зорби» (сиртаки). Обладнання: ТЗН. Тип уроку: комбінований.

Форма проведення уроку: інтерактивне навчання.

Термінипоняття: «античне мистецтво».

Мистецтво ревниве: воно вимагає, щоб людина віддавалася йому повністю.

Мікеланджело Буонарроті

ХІД УРОКУ

I. Організаційний момент

II. Перевірка домашнього завдання

1. Перевірка заповнення таблиці «Архітектура світу» (2-3 учні)

2. Презентація сторінки «Архітектура світу» альбому «Культурна спадщина народів світу» (2—4 учні)

III. Актуалізація опорних знань учнів

Аналітичне завдання (індивідуальна робота)

Учні отримують картки із зображеннями скульптурних творів, що виконані у різні часи представниками різних стилів.

Завдання: дібрати картки, на яких зображено скульптурні твори античних часів.

IV. Мотивація навчальної діяльності

V. Викладення нового навчального матеріалу

1. Вступне слово вчителя

Під античною культурою розуміють культуру Давньої Греції та Риму, оскільки саме ці держави заклали підґрунтя розвитку європейської культури.

Словникова робота. Античне мистецтво — мистецтво високорозвинених рабовласницьких держав Середземномор'я та Передньої Азії у I тис. до н. е. (Греція та елліністичні держави, Римська республіка) та в I половині I тис. н. е. (Римська імперія).

Античне мистецтво долало у своєму розвитку такі основні етапи: архаїку, класику,

еллінізм, римське мистецтво. Найпліднішим періодом античного мистецтва і водночас найхарактернішим виразником його основних тенденцій вважають період грецької класики (VI—V ст. до н. е.). Традиції античного мистецтва надзвичайно вплинули на розвиток світової культури, зокрема особливо яскраво проявилися у мистецтві Відродження.

У давньогрецькій культурі виокремлюють такі періоди:

- гомерівська Греція (XI—VIII ст. до н. е.);
- архаїчна Греція (VII—VI ст. до н. е.);
- класична Греція (V ст.— I—III чверть IV ст. до н. е.);
- еллінізм (кінець IV ст. до н. е.— I ст. н. е.).

2. Інтерактивна методика «Навчаючи навчаюсь»

Учні класу об'єднуються у 4 групи, що різняться за кількісним складом (1-ша і 4-та групи — найбільші, 2-га і 3-тя — найменші за кількістю учасників). Учитель роздає картки із інформацією для опрацювання в групах: «Античні скульптори та антична скульптура», «Життєвий шлях Мікеланджело Буонарроті», «Значення творчості Мікеланджело Буонарроті», «Найвидатніші твори Мікеланджело Буонарроті». Після опрацювання карток у групах (7—10 хв) представники від кожної групи по черзі виступають перед класом із повідомленнями на опрацьовану тему. Решта представників груп доповнює виступ свого доповідача. Виступи доповідачів учитель обов'язково супроводжує демонстрацією відповідних зображень скульптурних творів.

Картка для 1-ї групи

«Античні скульптори та антична скульптура»

Виступ 1-го доповідача

Рання грецька скульптура (часів Гомера) склалася близько VII ст. до н. е. Її типові зразки — зображення юнацької (курос) та дівочої (кора) фігур: статично одноманітні, недосконалі пропорційно, типізовані зображення.

Скульптура архаїки має риси героїки та міфічності, однак без ознак жаху та страху смерті, притаманних східному мистецтву.

Античне мистецтво класичного періоду відзначалося антропоцентризмом. Саме в Афінах філософ Протагор із Абдер проголосив відомий вислів: «Людина є мірою всіх речей».

Для греків людина була втіленням усього суцього, прообразом усього, що було й буде створено. Саме тому образ людини, уособлений у гармонійних пропорціях, був провідною темою класичного мистецтва. Класична скульптура зображувала тіло в русі, що дозволяло передавати життя — не лише рухи тіла, а й пориви душі.

Твори скульптурного мистецтва доби класики здебільшого розташовували або у храмах, або на відкритому повітрі — на площах, на березі моря, у гімнастичних школах для хлопчиків. Плутарх говорив, що в Афінах було більше статуй, аніж живих людей. Проте до нас дійшла мізерна кількість оригіналів.

За свідченнями античних істориків, в олімпійській долині знаходились майстерні видатних еллінських скульпторів — Мирона, Поліклета, Скопаса, Праксителя.

Виступ 2-го доповідача

Найвидатнішим скульптором ранньої класики є Мирон (грецьк. Μῆρον) — давньогрецький майстер середини V ст. до н. е.

Народився в Елевтерах (на кордоні Беотії з Аттикою), працював в Афінах. Твори Мирона, виконані здебільшого у бронзі, не збереглися і відомі лише за свідченнями античних авторів та римськими мармуровими копіями.

Мирон — скульптор епохи, що передувала найвищому розквіту грецького мистецтва (кінець VI — початок V ст. до н. е.). У письмових пам'ятках, що збереглися, сучасники характеризують його як найвидатнішого реаліста і знавця анатомії. Він зображував богів, героїв і тварин, з особливою любов'ю відтворюючи складні, скороминучі пози.

Найвідоміший його твір — «Дискобол», атлет, який має намір пустити диск. Ця статуя дійшла до наших часів у декількох копіях, із яких краща, що виконана з мармуру, зберігається в палаці Массімі у Римі.

Найвидатніший представник ранньої класики, Мирон долав застиглість мистецтва архаїки, виявляючи в гармонії людського тіла динамічно-напружений початок. Мирон демонстрував красу атлетичної сили («Дискобол») або розумної волі, що стримує невтримний порив (скульптурна група «Афіна і Марсій»). Особливо популярною, зважаючи на античні епіграми, була створена Мироном статуя корови, що вражала сучасників своєю життєвістю. Мирон був також майстром торевтики: виконував кубки із рельєфними зображеннями.

У єгипетському папірусі йдеться про те, що Мирон створив статуї атлета Тиманта, переможця Олімпіади 456 року до н. е., і Ліцинія, переможця Олімпіад 448 і 444 років до н. е. Це допомогло визначити час життя скульптора. Мирон був сучасником Фідія і Поліклета, а його вчителем вважають Агелада.

Виступ 3-го доповідача

Велич, відчуженість, неземна краса є характерними рисами творів Фідія (грецьк. Феїбіад) — давньогрецького скульптора V ст. до н. е. Він створив велетенські статуї Афін Парфенос (Діви) заввишки 12 м та Афін Промехос (Войовниці) заввишки 8 м для Афінського акрополя, а також одне із чудес світу — 14-метрову статую Зевса Олімпійського.

Фідій, на відміну від Мирона, відходить від зображення індивідуальності героя, намагаючись утілити загальний ідеал прекрасного. Грецьке пластичне мистецтво стало втіленням, за виразом Ф. Ніцше, аполлонійської моделі античної культури. Аполлон уособлював не лише ідеал краси, але й раціоналістичне сприйняття світу у творах Фідія. Овальні форми набувають ідеальних рис: великі очі з підкресленими повіками, виразний рот, високе чоло — це так званий «класичний грецький профіль». Таких самих узагальнених рис набувало й тіло. Епоха класики відкидала всі вади моделі, робила її досконалою.

Найвидатнішою роботою Фідія самі греки вважали скульптуру Зевса Олімпійського, що було створено для храму Зевса в Олімпії. Статуя прикрашала величезну залу храму: завдовжки 64 м, завширшки 28 м, заввишки приблизно 20 м. Величезний 14-метровий Зевс сидів на троні із золота, слонової кістки, чорного дерева та самоцвітів. На троні Фідій відтворив чимало сюжетів еллінської міфології та фігури реальних людей (зокрема, свого улюбленця Пантарка — переможця Олімпійських ігор у боротьбі з-поміж наймолодших).

Пластинки золота і слонової кістки, якими вкрито статую Зевса, майстерно закріплені на дерев'яному каркасі. За описами, голову Зевса прикрашав золотий вінок із оливкових гілок — ознака миролюбства грізного бога. Оголена до пояса фігура Зевса і його голова були вирізьблені зі слонової кістки. В одній руці він тримав золоту статую крилатої фігури богині перемоги Ніки, другою спирався на скіпетр із орлом на верхівці.

Перекинутий через плече плащ, волосся і борода Зевса були виконані із золота. Статуя здавалася живою.

Афінський акрополь містив парадну біломармурову браму Пропілеїв, храм богині Ніки (Безкрилої Перемоги), Ерехтейон (Ерехтей — легендарний цар) та головний храм Афін — Парфенон (храм Афін-Діви, Парфенос). У центрі Парфенона — статуя Афін Парфенос роботи Фідія, виконана на дерев'яному каркасі зі слонової кістки (тіло) та золота (убрання та волосся). Ще одна гігантська бронзова статуя Афін Промехос (Войовниці) — шедевр скульптурної майстерності Фідія. Афіна Промехос — захисниця свого міста — правицею спиралася на спис, у лівій руці тримала щит, на голові — шолом. Статую Афін було видно з моря.

Виступ 4-го доповідача

Молодшим сучасником Фідія був скульптор Поліклет із Аргоса (II половина V ст. до н. е.), який зображував здебільшого атлетів. Його статуї «Дорифор» та «Діадумен» відомі в римських копіях. Поліклет був також архітектором театру в Епідаврї, розрахованого на 10 000 глядачів, багато працював над ідеальними пропорційними співвідношеннями людського тіла, що виклав у трактаті «Канон».

У IV ст. до н. е. уславилися Скопас, Пракситель, Лїсіпп, Леохар. На жаль, більшість їх шедеврів дійшла до нас лише у римських копіях. Скульптуру зазвичай розписували. Її спочатку покривали воском, а потім дещо підфарбовували.

Скопас розвинув мотиви патетичної героїки в мистецтві. Він був одним зі скульпторів Галікарнаського мавзолею — дива античного світу. Відомою скульптурою Скопаса є «Вакханка», яка передає пластику рухів, характеризується виражальністю та емоційністю композиційного вирішення.

Одним зі сподвижників Скопаса у роботі над Галікарнаським мавзолеєм був Леохар, якому приписують відому статую «Аполлон Бельведерський» (назва походить від Ватиканського палацу Бельведер, де статуя зберігається нині).

Виступ 5-го доповідача

Пракситель (грецьк. Πραξιτέλης, бл. 390—330 років до н. е.) — давньогрецький скульптор доби пізньої класики, провідний представник новоаттичної школи пластики. Збагатив мистецтво елементами лірики, вирізнявся майстерним створенням божественних образів. Він першим почав зображати красу оголеного жіночого й чоловічого тіла, активно працюючи у мармурі. Пракситель є учнем (і сином) скульптора Кефісодота.

Майстер працював переважно в Афінах. Твори Праксителя, виконані здебільшого у мармурі, відомі за античними копіями і свідченням давніх авторів. В оригіналі збереглася лише знайдена в Олімпії група «Гермес із немовлям Діонісом» (бл. 340 року до н. е., Музей в Олімпії), однак деякі вчені вважають її пізнішою копією. У ранніх роботах («Сатир, який наливає вино», бл. 375 року до н. е.) Пракситель найчастіше наслідує принципи Поліклета.

У створених Праксительом образах богів і богинь переважає споглядальний настрій. Скульптор досягає враження ідилічних, одухотворених образів за допомогою надзвичайно тонкої обробки мармуру, віртуозного використання світлотіньових ефектів (завдяки чому окремі поверхні плавно перетікають одна в одну, виникає ефект «вологого погляду»). Найвідоміші твори Праксителя — «Аполлон Сауроктон» («Аполлон, який вбиває ящура», бл. 370 року до н. е.); «Афродіта з острова Кос» (бл. 360—350 років до н. е.), яка милується своїм відображенням у дзеркалі; «Афродіта Кнідська» (бл. 350 року до н. е.).

У літературних джерелах Праксителя згадують як автора скульптур здебільшого богів —

юних і прекрасних, у душевному й чуттєвому збудженні (Аполлон, Артеміда, Діоніс, Афродіта й Ерос — улюбленці Праксителя). Смертних він зображував зрідка: відомі дві статуї знаменитої гетери Фріни й одна статуя переможця на Олімпійських іграх. З-поміж образів богів, створених Праксителем, статуя Афродіти оголеної була в давнину найвідомішою.

Ще одна видатна робота скульптора — голова Афродіти, у якій поєднуються людська та божественна краса. Можна назвати ще кілька знаменитих його творів: «Венера Аральська», «Юнона Людові-зі», «Гермес Антиной» та ін. Послідовниками Праксителя можна вважати його синів Кефісодота-молодшого і Тимарха.

Виступ 6-го доповідача

Елліністична скульптура продовжує традиції Скопаса і Праксителя, але її твори позначені здебільшого індивідуалізацією образів. Для скульптури цього періоду є характерним інтерес до людини, її емоцій, а також динамічність, виразність. До найвизначніших належать «Афродіта з острова Мілос» (Венера Мілоська), «Ніка Самофракійська», скульптурна група «Лаокоон та його сини» (роботи Агесандра, Полідора та Афінатора), «Фор-незький бик», портрет Демосфена і одне із див світу, що не дійшло до сьогодні, — Колос Родоський (заввишки 35 м). Значну кількість пам'яток давньогрецького мистецтва знайдено на території колишніх античних держав Північного Причорномор'я в Україні.

Сюжет «Лаокоона...» запозичений із давньої легенди: троянського жерця Лаокоона боги покарали за те, що він переконував співгромадян не довіряти грекам і не заносити до міста дерев'яного коня; на нього наслали велетенських зміїв, які задушили Лаокоона та його синів. Скульптура зображує відчайдушні й марні зусилля героїв, які намагаються вивільнитися з лабетів чудовиськ. У скульптурі майстерно передано безплідність боротьби, невідворотність загибелі.

З-поміж тогочасних митців уславилися учні видатного скульптора Лісіппа. Так, Харес із Лінда спорудив на острові Родос на честь героїчного захисту міста гігантську бронзову скульптуру бога Геліоса (Сонця) — знаменитий Родоський Колос, що став одним із семи див світу. Статуя Колоса Родоського була заввишки 30 м. Спочатку Харес спорудив залізний каркас і покриття його глиною. Потім фігуру було вкрито бронзовими листами. На статую пішло 12 т бронзи. Щоб надати їй стійкості, статую наповнили камінням. Колос Родоський простояв лише 66 років: 224 року до н. е. його було зруйновано під час землетрусу.

Картка для 2-ї групи

«Життєвий шлях Мікеланджело Буонарроті»

Виступ доповідача

Мікеланджело Буонарроті (іт. Michelangelo Buonarroti, 1475—1564) — флорентійський скульптор, художник, архітектор, поет і інженер.

Мікеланджело народився 6 березня 1475 року в тосканському містечку Капрезе поблизу Ареццо, у сім'ї Лодовико Буонарроті, міського радника. У 1485—1488 роках

Мікеланджело відвідував гімназію Франческо та Урбіно. 1488 року батько

Мікеланджело, усвідомивши серйозність схильностей сина до мистецтва, віддав його учнем до майстерні художника Доменіко Гірландайо. Тут він ознайомився з основними матеріалами і технікою, створив графічні копії творів видатних флорентійських

художників Джотто та Мазаччо. Уже в цих копіях виявилось характерне для

Мікеланджело скульптурне трактування форм. Рік потому Мікеланджело переходить до

школи скульптора Бертольдо ді Джованні, що існувала під патронатом Лоренцо де Медичі, фактичного господаря Флоренції. Приблизно впродовж 1490—1492 років Мікеланджело перебував при дворі Медичі. Можливо, тоді були створені «Мадонна біля сходів» і «Битва кентаврів». Після смерті Медичі (1492) Мікеланджело повернувся додому.

У 1494—1495 роках Мікеланджело живе у Болоньї, створюючи скульптури для Арки Св. Домініка. 1495 року він створює скульптури «Святий Йоханнес» і «Сплячий Купідон». Упродовж 1496—1501 років у Римі він створює «Вакха» і «Римську П'єту».

1501 року Мікеланджело повертається до Флоренції. Працює за замовленнями (скульптури для вітара Пікколоміні, «Давид», «Дванадцять апостолів»), починає працювати над «Святим Матвієм». Упродовж 1503—1505 років він створює «Мадонну Дону», «Мадонну Таддеї», «Мадонну Пітті» і «Брюггерську Мадонну». 1504 року завершує «Давида» й отримує замовлення на створення «Битви при Кашині».

1505 року Папа Юлій II викликає скульптора до Рима і замовляє йому гробницю.

Упродовж 8 місяців митець перебуває в Карраре, обираючи необхідний для роботи мармур. У 1505—1545 роках із перервами працює над гробницею, створює скульптури «Мойсей», «Зв'язаний раб», «Умираючий раб», «Лія».

У квітні 1506 року знову повертається до Флоренції, отримує замовлення на створення бронзової статуї Юлія II у Болоньї, яку було пізніше зруйновано. Над цією статуєю митець працює впродовж 1507 року.

1508 року Мікеланджело на прохання Юлія II їде до Рима, де розписує фрески стелі в Сікстинській капелі. Над ними він працює до жовтня 1512 року. 1514 року Мікеланджело отримує замовлення на створення фасаду церкви Медичі Сан Лоренцо у Флоренції. У 1516—1519 роках відбулися численні поїздки митця за мармуром для фасаду Сан Лоренцо до Каррари і П'єтразанта.

Помер Мікеланджело Буонарроті 18 лютого 1564 року в Римі. Похоронений в церкві Санта-Кроче у Флоренції. Перед смертю він продиктував заповіт з властивою йому небагатослівністю: «Я віддаю душу Богові, тіло — землі, майно — рідним».

Картка для 3-ї групи

«Значення творчості Мікеланджело Буонарроті»

Виступ доповідача

За своє майже 90-річне життя цей неперевершений творець, пристрасний патріот, упертий і свавільний, створив багато шедеврів. Велич Мікеланджело полягала в тому, що основною темою його творчості є ідея боротьби. Сприйняття Мікеланджело реальності як утіленого в матерії духу поза сумнівом сходить до неоплатоніків. Для нього скульптура була мистецтвом звільнення фігури, закутої в кам'яному блоці. Деякі з його неперевершених за силою дії творів, які здаються незавершеними, могли бути навмисно залишені такими, тому що саме на цій стадії «звільнення» форма найадекватніше втілювала задум художника.

Деякі з провідних ідей кола Лоренцо Медичі стали джерелом натхнення і терзань Мікеланджело у його подальшому житті, зокрема суперечність між християнським благочестям і язичницькою чуттєвістю.

Картка для 4-ї групи

«Найвидатніші твори Мікеланджело Буонарроті»

Виступ 1-го доповідача

Найвидатнішими творами Мікеланджело Буонарроті є «Оплакування Христа» («П'єта»),

«Давид», «Мойсей», гробниця Медичі, фрески Сікстинської капели.

Монументальний твір Мікеланджело — «Оплакування Христа», чи П'єта (термін в образотворчому мистецтві, що позначає зображення сцени оплакування Христа Марією), що зберігається у Ватикані (собор Св. Петра). Мармурові фігури Діви Марії і Христа натуральних розмірів 24-річний майстер створив на замовлення французького кардинала Жана Білера для його гробниці. У XVIII ст. статую перенесли в одну з капел базиліки Св. Петра у Ватикані. Під час транспортування були пошкоджені пальці лівої руки Мадонни. Ватиканська «П'єта» — один із творів, у яких історики мистецтва вбачають межу між Раннім і Високим Відродженням. Італійський майстер переосмислив у дусі високого гуманізму традиційне для північної готики скульптурне зображення бездиханного Христа на руках Матері. Незважаючи на складність поєднання в одній статуї двох таких значних фігур, композиція «П'єти» є бездоганною. Фігури трактовано як єдине ціле, їх поєднання вражає злитістю. Водночас скульптор тонко протиставляє чоловіче й жіноче, живе й мертво, оголене й прикрите, вертикальне й горизонтальне, чим додає композиції елемент напруження. «П'єта» стала зразком для подальших трактувань цього іконографічного сюжету. Складки вбрання Мадонни, що ламаються, не лише навмисно посилюють драматичний злам Тіла, яке лежить на її колінах, але й є своєрідним п'єдесталом для усієї пірамідальної композиції. У цих витончених складках приховано потужність, як духовну, так і фізичну, що контрастує із м'якими рисами обличчя Богоматері. Завершеністю й опрацюванням деталей «П'єта» перевершує інші скульптурні твори Мікеланджело.

Виступ 2-го доповідача

Образ Давида був традиційним у Флоренції. «Давид» — мармурова статуя роботи Мікеланджело, що вперше з'явилася перед очима флорентійської публіки на площі Синьорії 8 вересня 1504 року. Відтоді 5-метрову статую вважають символом Флорентійської республіки й однією із вершин не лише мистецтва Відродження, але й людського генія. Статуя, що призначалася для кругового огляду, зображує оголеного Давида, зосередженого на майбутній сутичці з Голіафом. У цьому сюжеті полягало іконографічне нововведення, оскільки Вероккіо, Донателло й інші попередники Мікеланджело вважали за краще зображувати Давида у момент урочистості після перемоги над гігантом. На відміну від них, «Давид» роботи Мікеланджело зображений під час підготовки до бою із ворогом, який перевершує його в силі. Він спокійний і зосереджений, але м'язи його напружені. Через ліве плече він перекинув пращу, правицею підтримує нижній кінчик праці, лівою — стискає камінь. Вільна поза героя — класичний приклад контрапосту — уже готує смертоносний рух. Мікеланджело працював над «Давидом» упродовж 2 років. Після завершення роботи комітет громадян вирішив, що скульптура повинна охороняти головний вхід у будівлю уряду, палаццо Веккіо, перед яким тепер стоїть її копія. На цьому місці «Давид» змінив двометрову бронзову групу «Юдіфь та Олоферн» роботи Донателло. Давид став уособленням вільної республіки, готової перемогти будь-якого ворога.

Виступ 3-го доповідача

Нова сакристія церкви Сан Лоренцо (капела Медичі) складала пару Старої, побудованої Брунеллескі сторіччям раніше (1420—1428); вона залишилася недобудованою через від'їзд Мікеланджело до Рима (1534). Нова сакристія була задумана як меморіальна капела Джуліано Медичі, брата римського Папи Льва X, і Лоренцо, його племінника, які померли молодими. Лев X помер 1521 року, і незабаром на папському престолі опинився

інший член сім'ї Медичі, Папа Климент VII, який активно підтримував цей проект. У вільному кубічному просторі зі склепінням Мікеланджело розмістив гробниці з фігурами Джуліано та Лоренцо Медичі. Із одного боку розташований вівтар, навпроти — статуя Мадонни із Немовлям, яка сидить на прямокутному саркофазі з останками Лоренцо Прекрасного і його брата Джуліано. З обох боків розміщені гробниці молодших Лоренцо і Джуліано. Ідеалізовані статуї Джуліано та Лоренцо Медичі розміщені в нішах; погляди звернені до Богоматері із Немовлям. На скосах саркофагів — лежать фігури: алегорії Дня, Ночі, Ранку й Вечора. Коли Мікеланджело 1534 року виїхав до Рима, скульптури ще не були встановлені, навіть не всі були завершені. Нариси, що збереглися, свідчать про напружену роботу, що передувала їх створенню: існували проекти єдиної гробниці, подвійної гробниці та ін. Скульптури Джуліано та Лоренцо побудовані на контрастах. Лоренцо — задумливий і споглядальний. Алегорії Вечора та Ранку, що розташовані під ним, настільки розслаблені, що, здається, можуть зісковзнути із саркофагів, на яких лежать. Фігура Джуліано, навпаки, напружена; він тримає в руці жезл полководця. Розташовані під ним Ніч і День — могутні, атлетичні фігури у болісному напруженні. Правдоподібним є припущення, що Лоренцо втілює споглядальне начало, а Джуліано — дієве.

Виступ 4-го доповідача

Композицію надгробка Папи Юлія II називають трагедією Мікеланджело, адже працював він над нею впродовж 40 років. Юлій II зробив це замовлення генієві 1505 року.

Мікеланджело з юнацьким ентузіазмом узявся за втілення ідеї. Гробниця повинна була стояти вільно і мати розміри 6х9 м. Усередині планувалося овальне приміщення, а ззовні — близько 40 (!) статуй. Це було неможливим, але і Папа римський, і митець були нестримними мрійниками.

Юлій II (через надмірну увагу до будівництва Собору Св. Петра) згодом утратив інтерес до надгробка, а після його смерті Мікеланджело був зайнятий іншими замовленнями. Митець упродовж усього життя не забував про незавершену роботу: кілька разів він спрощував свій задум, і, зрештою, монумент було створено, хоча особисто Буонарроті належать тільки 3 фігури: Мойсея, Лії та Рахілі, що символізують активність і споглядальність. Решту робіт виконали його учні. За контрактом Мікеланджело мав особисто виконати тільки одного Мойсея, але скульптор «перевиконав план» для того, щоб позбутися звинувачень з боку спадкоємців Папи Юлія II у привласненні грошей. 1545 року надгробок Юлія II було завершено і встановлено в одній із найдивовижніших церков Рима — Сан П'єтро ін Вінколі (Св. Петра в оковах).

Виступ 5-го доповідача

Мойсей приголомшує своєю величиною та загадковістю. Його зображено тією миті, коли він спускається з гори Сінай і несе людям заповіді, але народ за час його відсутності почав уклонятися золотому тельцеві. Мойсей застигає, побачивши це: його здивування змінюється на гнів, усе тіло напружується, роздуваються вени на могутніх руках, і він готовий уже розбити золоті скрижалі із заповідями від відчаю і усвідомлення безплідності своїх старань. Мойсей зображений настільки натурально, що сам Мікеланджело повірив у те, що його скульптура жива, і спересердя вигукнув: «Чого ж ти мовчиш?!» — і, не отримавши відповіді, ударив молотком по коліну скульптури. На «доказ» правдоподібності цієї історії екскурсантам зазвичай показують ледь помітну вм'ятину на коліні Мойсея.

3. Підбиття проміжних підсумків

Учні (за потреби) ставлять уточнювальні запитання за прослуханою інформацією учасникам груп, які опрацьовували відповідні картки й виступали із повідомленнями. Члени групи радяться (за потреби) й відповідають на поставлені запитання.

VI. Актуалізація набутих знань

Вправа «Знайди зайве»

Учитель демонструє зображення (3—4 скульптурних пам'ятки античного мистецтва та 1 скульптурну пам'ятку будь-якого іншого часу, наприклад, у стилях бароко чи ампір).

Завдання: знайти «зайвий» елемент та назвати твори античності, що зображено на репродукціях, та їх авторів.

VII. Підбиття підсумків уроку

1. Рефлексія

□ Сьогодні на уроці я дізнався про...

□ Я хотів би більше дізнатися про...

2. Оцінювання активності роботи учнів на уроці

VIII. Домашнє завдання

Для всіх (групова робота). Учні класу об'єднуються у 5 груп. Кожна група має підготувати повідомлення:

група 1-ша «Історики» — загальна характеристика епохи Відродження;

група 2-га «Біографи Леонардо да Вінчі» — життєвий та творчий шлях Леонардо да Вінчі;

група 3-тя «Знавці творчості Леонардо да Вінчі» — найвидатніші твори Леонардо да Вінчі («Мадонна у скелях» («Мадонна у гроті»), «МонаЛіза» («Джоконда»), «Тайна вечере»);

група 4-та «Біографи Рафаеля Санті» — життєвий та творчий шлях Рафаеля Санті;

група 5-та «Знавці творчості Рафаеля Санті» — найвидатніші твори Рафаеля Санті («Сікстинська Мадонна», «Прекрасна садівниця», «Афінська кашкола»).

Індивідуальне (для учнів із високим рівнем навчальних досягнень; 3—6 учнів):

продовжити оформлення альбому «Культурна спадщина народів світу», доповнивши його сторінками «Антична скульптура», «Скульптури Мікеланджело Буонарроті — утілене відчуття форми».